

Egy siker anatómiája

A Hantai-szerződés hazai vonatkozásai

MÉSZÁROS FLÓRA

Kálmán Maklár Fine Arts, 2019. IX. 26. – X. 16.

Szeptember elején érkezett a hír, hogy a világelső Gagosian galérialánc – amely New York mellett számos világvárosban tart fenn galériákat – képviseli ezentúl Hantai Simon életművét. Sőt, az 1980 óta működő galériahálózat idén Párizsban önálló kiállítással is adózik a magyar származású, franciaországi kötődésű alkotó tevékenysége előtt *Les Noirs du Blanc, Les Blancs du Noir (A fehér feketéi, a fekete fehérei)* címmel.

A Gagosian 2012-ben nyitotta meg második párizsi galériáját a belvárostól tíz kilométerre fekvő Le Bourget-ban, ahol egy több mint 1200 négyzetméteres csarnok áll rendelkezésére. Az elhelyezkedés a potenciális vásárlók szempontjából sem véletlen: Le Bourget az üzleti járatok első számú központja Európában. Az intézmény, amely olyan művészek

képviselője, mint Richard Serra, Ed Ruscha, Georg Baselitz vagy Jeff Koons, Le Bourget-ban Anselm Kiefer kiállításával nyitott, de megrendezték itt Koons, Walter de Maria vagy Alexander Calder tárlatát is. Hantai 2019 október 13-ától majd fél éven át, 2020. március 14-éig itt látható tárlata a magyar művész újító jellegű műveire, az 1969-től 1997-ig terjedő időszakra, és kiemelten fekete és fehér festményeire, nyomataira fókuszál.

A Le Bourget kiállításának másik magyar vonatkozása, hogy a művészt évek óta a hazai közegben bemutató Kálmán Maklár Fine Arts is kölcsönöz néhány művet. A magyar galéria mindezt megelőzve, mintegy erre reflektálva Budapesten külön tárlatot rendez Hantainak, ahol a képeket Reigl Judit műveivel együtt lehet megtekintetni. Ezen a kiállításon Hantai másik periódusa

REIGL JUDIT: Villámlás, 1953-54, olaj, vászon, 90×109 cm
A Kálmán Maklár Fine Arts jóvoltából

Fotó: Kálmán Maklár Fine Arts

Fotó: Kálmán Makláry Fine Arts

HANTAI SIMON: *Cím nélkül*, 1951, olaj, vászon, 66x69 cm

A Kálmán Makláry Fine Arts jóvoltából

kerül a középpontba, a Reigllel közös pont: a szürrealista és gesztusalapú festészet, valamint az 1950-es évek világa.

Hantai népszerűsége nem véletlen, a neves galériák előszeretettel csapnak le egy-egy művészre egy nagy árverési siker vagy kanonizáló, retrospektív tárlat után. Hantai esetében az árverési szenzáció három évvel ezelőtt történt, amikor a Sotheby's aukcióján 4,4 millió eurós rekordáron kelt el egy pliage-technikával készült műve 1960-ból. A népszerűséget jól példázza, hogy ez a kép 2005-ben 560 ezer eurót ért a Christie's aukcióján. Bár Hantai Simon amerikai retrospektív bemutatása még várat magára, de kisebb kiállítások révén ott is ismerik – például a Mnuchin Gallery pliage-központú tárlata nyomán (2015, New York) –, 2017-ben pedig magas aukciós áron kelt el egy műve a Mariale-sorozatból.

Ami a kanonizáló tárlatot illeti, arra Franciaországban került sor. 2012-ben a párizsi Centre Georges Pompidou rendezett életmű-kiállítást három évvel a művész halála után. A tárlatot követően egy évvel 720 ezer euróról 2,464 millió euróra ugrott egy Hantai-kép értéke. Művei emellett több intézmény kollekcijába bekerültek, így a Solomon R. Guggenheim Múzeumba vagy a párizsi Musée d'Art moderne de la ville-be. Tavaly bejárta a világsajtót, hogy Emmanuel Macron francia elnök irodájában az íróasztal felett Hantai *Écriture Rose* (Rózsairás) című műve díszelg.

A hazai kortárs aukciós árak még nem a nyugati szinten pozicionálják a magyar kortárs művészetet. Túlságosan nagy szakadék húzódik a klasszikus, a klasszikus modern és a kortárs alkotók árai között. Még a Hantai-kör művei is alulértékeltnek itthon annak ellenére, hogy idehaza külön kategóriát képeznek a külföldön élt vagy élő magyar művészek alkotásai. S bár Hantai Simon mára a francia kánon evidens tagja, itthon mindmáig probléma valós jelentőségének felismerése és a kiállításokhoz, aukciókhoz köthető sikerek legitimitása. Franciaországban nemcsak őt, hanem Reiglt, Vasarelyt vagy akár Miklós Gusztávot,

Beöthy Istvánt saját alkotójuknak tekintik a franciák. Magyarországon is fel kéne ismerni, hogy nemzetközi színvonalú alkotók ők, akik sajnálatos módon itthon alulértékelték. Pedig kereskedelmi értékük azonos a kortársakéval, például Beöthy műveinek ára 20–40 ezer euró között mozog, akárcsak a korabeli francia szobrászoké. Baj, hogy a magyar vonatkozásai háttérbe szorulnak, kevés a magyar kiindulópontú kutatás, a magyarországi reprezentációjuk hiányos, rossz kontextusban vagy hazai stíluskategóriák mentén zajlik. Pedig a külföldi sikereik és drágulásuk miatt szinte lehetetlenné válik itthoni igényes, teljesebb bemutatásuk. Erre példa Moholy-Nagy László esete, akinek reprezentatív kiállítása szinte csodaszámba menne. Mindezek alapján szomorú, de érthető, hogy a magyar közönség meglepetéssel fogadja a nagy külföldi sikereket, így az itthon laikusok előtt ismeretlen Hantai népszerűségét is. Igaz ez az 1920-as, 1930-as évek külföldre emigrált generációjára, de a későbbi nemzedékekre is.

Hantai, aki a pollocki gondolkodás nyomán az elsők között engedte, hogy a vászon önmagát alakítsa, éppen pályájának a csúcán, a Velencei Biennálén való szereplését követően, 1982-ben – ahol egyébként Franciaországot képviselte – vonult vissza. A műtárgypiacon betöltött sikere után ironikus belegondolni, hogy a visszavonulás indoka éppen a műkereskedelmi spekulációtól való félelem volt. Hantai teljes mértékben idegenkedett attól, hogy a művészete márkajeggyé váljon. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy a kommercializációtól való félelme ellenére mindig tudatosan építette, formálta a pályáját. Eredetisége és úttörő munkássága mellett ez is indok arra, hogy napjainkra alkotótevékenysége ilyen ismertté vált. Így vélekedik a témáról a művészt itthon szerepeltető Maklár Kálmán is: „Hantai valahol a szíve mélyén szerette volna, hogy sztár legyen. De ez valójában Hantai önmagát célirányosan felépítő személyiségének a jele, például ahogy lerakta a festményét Breton ajtaja előtt. Berecz Ágnes a disszertációjában ezt a tudatosságot már finoman kiemelte. Reigl Judit nem foglalkozik ilyen szinten a pénzzel és a hírnévvel, őt maximum a nagy muzeális intézményekben való szereplés érdekli, az, hogy kikkel kerül egy falra. Összességében a művészi attitűdje is eltérő ettől. Ezért is tartjuk fontosnak, hogy Reigl menedzselését mi magunk vállaljuk.”

Ebből a szempontból is érdekes a Maklár galériában kettőjük közös bemutatója, hiszen a hasonló stíluskorszakok és szoros barátságuk ellenére a művészethez való hozzáállásuk ellentétes. Ugyanakkor a párhuzamba állítás sem véletlen, a kezdet, maga az indulás, sőt a Franciaországba költözés időszaka is hasonló. Hantai Simon és Reigl Judit egy időben jártak a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahol közeli barátok lettek, majd egy időben hagyták el Magyarországot. Mindkét művész úticélja először Olaszország: mesterük, Szőnyi István ajánlásával a Római Magyar Akadémiára mennek, és római tárlatokon is részt vesznek.

fotó: Kálmán Maklár Fine Arts

REIGL JUDIT: *Guano*, 1959–62, vegyes technika, vászon, 90x83 cm
A Kálmán Maklár Fine Arts jövöltából

Hantai és felesége ezután Franciaországba teszi át a székhelyét 1948-ban, míg Reigl Judit a vasfüggöny leereszkedésekor előbb hazatér, és csak 1950-ben megy Franciaországba. Hantai állítólag Breton trükkös meggyőzésével kerül be a szürrealisták körébe. A Breton vezette Galerie L'Étoile scellée-ben kerül sor első önálló bemutatójára.

Hantai ezt követően elhagyja a szürrealizmust, míg Reigl később tér a szürrealizmus útjára, de aztán ő is továbblép. Mindketten az új keletű gesztusfestészet vizeire eveznek. Hantait itt sokkal erősebben foglalkoztatja a lecsurgó anyag, a vászon uralásának kérdése, a külső erőik megnyilvánulása, míg Reigl mind a *Robbanás-*, mind a *Tömbírás-*sorozatnál a belső akaratból megszülető expresszív kifejező forma és a művész jelenléte érdekli. Eddig a pontig követi végig a budapesti tárlat kettejük útját arányos felépítésben, erőteljes, a korszakokat reprezentatívan mutató művekkel. S bár a Ludwig Múzeum 2014-ben egy időben rendezett tárlatot a két alkotónak, a közös fókuszú kiállítások sorában ez az első.

Azt nem lehet tudni, hogy az ilyen bemutató mennyire segíti más francia vagy nemzetközi kötődésű művészek itthoni értékének növelését. Mindenesetre már most Reigl tartja az élő kortárs magyar alkotók művei között a legmagasabb aukciós értéket 412 ezer euróval. A Gagosian Hantai-képvisellete, amennyire alátámasztja a művész műveinek értéknövekedését – így a magyar tulajdonban lévőket is –, annyira korlátozza is a megszerezhető képek eladási lehetőségeit. Mindenesetre azt érdemes hangsúlyozni, hogy a Gagosian vállalkozása rendkívül pozitív következményekkel járhat. A galéria folyamatos felvásárlásai révén az aukciós piacon való részvétel biztosított, amelyet a Franciaországon kívüli kiállítások és egy későbbi amerikai retrospektív tárlat még inkább segíthet.